

Motion till riksdagen 2020/21:1229

av **Oscar Sjöstedt m.fl. (SD)**

Förstärkta rättigheter för sparande och investeringar

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återställa skatten på investeringssparkonton och kapitalförsäkringar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör införas en ny punkt 9 under 13 § i lagen (2011:1268) om investeringssparkonto och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återinföra ett system för privat pensionssparande och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att försäkringar tecknade före den 1 juli 2007 ska omfattas av den fria flytträtten och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Finansinspektionen eller annan myndighet i uppdrag att inrätta ett offentligt system för handelsvolym och avslutspriser på företagsobligationsmarknaden och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fonder öppet och uttryckligen ska ange fondinnehavets andel av illikvida tillgångar och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för en utredning om likviditetskrav och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa det andra amorteringskravet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda om omfrågeuppgifter enligt kreditupplysningslagen om privatpersoner ska gallras efter en kortare tidsperiod än tolv månader och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att möjliggöra en ökad amorteringstakt utan att behöva betala ränteskillnadsersättning och tillkännager detta för regeringen.

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att öka transparensen vid ränteskillnadsersättning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för en generell rätt till byte av säkerhet vid flytt och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för symmetrikrav vid förtida återbetalning av lån och tillkännager detta för regeringen.

Sänk skatten på investeringssparkonton och kapitalförsäkringar

Skatten på investeringssparkonton och kapitalförsäkringar ska återställas till nivån före regeringens senaste höjning av golvet från 0,75 till 1,0 procent. Schablonintäkten baserad på tillgångar och insättningar på investeringssparkonton och kapitalförsäkringar ska enligt Sverigedemokraternas förslag beräknas med 0,75 plus statslåneräntan, därefter beskattning av schablonintäkten med vanlig kapitalskatt.

Regeringen har flera gånger höjt skatten på ISK, vilket förutom högre kostnader för privatpersoner medför stor osäkerhet när det gäller sparformen. Många som idag sparar i investeringssparkonto uppger att man gör det som ett pensionssparande, vilket bör stimuleras med förmånliga skattevillkor. Man kan befara att regeringen stegvis inför en sorts förmögenhetsskatt, vilket skulle medföra att kapital styrs bort från Sverige. Vidare är skattehöjningar på sparande fel väg att gå om man vill främja sunda finanser bland hushållen. Tvärtom bör politiken skapa goda förutsättningar för sparande, eftersom det ger en ekonomisk trygghet i livets olika skeden.

Modernisera lagen om investeringssparkonto

Finansdepartementet har under rådande coronapandemi vidtagit flera åtgärder för att stötta svenska företag som fått likviditetsproblem till följd av pandemins ekonomiska konsekvenser. Ytterligare ett steg i samma riktning vore att underlätta för bolagen med kapitalanskaffning på den svenska värdepappersmarknaden genom att möjliggöra för investeringssparkontoinnehavare att delta i fler nyemissioner.

Investeringsparkontot (ISK) har med sin manuella deklarationsfrihet och schablonbeskattning blivit en folksparform sedan införandet 2012. Idag har fler än 2,2 miljoner svenskar (Riksrevisionen 2018) valt ISK som kontoform för sitt sparande och i internationella sammanhang ses modellen som en förebild. Kontots enkelhet och avsaknad av krav på extensivt deklarationsarbete bidrar följaktligen till ett ökat svenskt välstånd och engagemang i privatekonomiska frågor.

I takt med att värdepappershandeln utvecklats har dock brister i lagstiftningen utkristalliserat sig. Vid börsnoteringar är det vanligt förekommande att emissioner innehåller både nyemitterade och befintliga aktier, exempelvis när storägare avyttrar eget innehav. Kombinationen av nyemitterade och befintliga aktier har gjort att vissa banker och finansinstitut exkluderat ISK-innehavare från deltagande i dessa

börsnoteringar. Anledningen är en otydligt formulerad lagtext (lagen [2011:1268] om investeringssparkonto) som räknar upp vilka tillgångar som är tillåtna att överföra till ISK, vilket av några marknadsaktörer tolkats som att det som inte räknas upp inte är tillåtet. Vidare anger lagtexten att investeringssparkontot upphör om kontoinnehavare eller investeringsföretaget inte följer bestämmelserna i lagen. Risken är således att spararen tvingas betala konventionell skatt på alla sina tillgångar på investeringssparkontot om Skatteverket skulle göra en sådan bedömning av lagstiftningen. Flera aktörer har därför vidtagit försiktighetsåtgärder och utestängt ISK-innehavare från mixade emissioner, medan andra tvärtom erbjuder sina kunder att delta trots att de inte består av 100 % nyemitterade aktier.

Det är uppenbart att lagen behöver förtydligas eftersom det förefaller osannolikt att det skulle ha varit lagstiftarens intention att skapa den här sortens godtycklighet i tillämpningen. Hanteringen av denna fråga torde bli enkel eftersom förändringen är av lagteknisk karaktär och några partipolitiska åsiktsskillnader inte bör föreligga. Sverigedemokraterna föreslår därför att när ett prospekt har upprättats enligt lagen om handel med finansiella instrument, ska värdepappret vara tillåtet att inneha på ett ISK. Det bör således formuleras och adderas en ny punkt under 13 § i lagen om investeringssparkonto:

13 § Investeringstillgångar får överföras till ett investeringssparkonto från någon annan än kontoinnehavaren bara om tillgångarna överförs till kontot i samband med kontoinnehavarens förvärv av tillgångarna och om förvärvet har skett

– enligt ett erbjudande till allmänheten för vilket prospekt upprättats enligt lagen (1991:980) om handel med finansiella instrument.

Underlätta privat pensionssparande

Regeringen begick ett misstag när man avskaffade möjligheten att spara privat till sin pension. Effekten blir att invånarna blir mer beroende av ett offentligt ålderspensionssystem, som inte klarar av att leverera tillräckligt höga pensioner. Det gamla systemet var förvisso bristfälligt, eftersom det i praktiken bara var lönsamt att pensionsspara för relativt välavlönade individer. Sverigedemokraternas förslag är ett system för privat pensionssparande, där man inte gör något skatteavdrag vid själva insättningarna och heller ingen drabbas av reavinstbeskattning när man säljer exempelvis fonder eller aktier, utan istället betalar en väldigt låg schablonskatt. Förslaget är att denna schablonsbeskattning uppgår till 15 procent av föregående års statslåneränta, vilket är detsamma som för befintliga tjänstepensioner.

Sänk flyttavgifterna på försäkringssparande

Konkurrens är en grundläggande princip i ett marknadsekonomiskt system. Konsumenternas möjlighet att fritt jämföra olika varor och tjänster driver innovation och säkerställer en effektiv prissättning. Om rättigheten att lämna en aktör till förmån för en annan begränsas skapas en incitamentsstruktur som hämmar utveckling, där kostnaden får bäras av konsumenten och samhället genom omotiverade prisökningar och välfärdsluster.

De senaste åren har det uppmärksammats att försäkringsbranschen tagit ut höga flyttavgifter för pensionsförsäkringar. Flyttavgifterna är avgifter som försäkringsföretagen tar ut av kunderna för att handlägga återköp och flytt av individuella personförsäkringar. Deras storlek och art har begränsat kundernas möjlighet att flytta sitt pensionskapital till andra presumtivt mer förmånliga alternativ. Situationen har uppmärksammats av Konkurrensverket och Finansinspektionen i rapporterna Flyttavgifter på livförsäkringsmarknaden (2016) respektive Konsumentskyddet på finansmarknaden (2017).

Konkurrensverket konstaterade i sin rapport att kundrörligheten på pensionsförsäkringsmarknaden är mycket låg och att de höga flyttavgifterna i synnerhet drabbar grupper med lägre kapitalmängder, där kundrörligheten är som minst. Samtidigt är flyttavgifterna högre i nominella termer för de individer som har stora monetära värden i sitt pensionssparande. Avgifterna kan uppgå till 2,5–5,0 procent av kapitalet beroende på teckningstidpunkten.

Regeringen föreslog i en proposition (En effektivare flytträtt av försäkringssparande) våren 2019 att avgiften som försäkringsföretagen skulle få ta ut fick avse direkta kostnader för den administrativa hanteringen av återköp eller flyttar. Det var ett steg i rätt riktning men icke desto mindre helt otillräckligt. Man föreslog vidare en modell där försäkringsföretagen fortsättningsvis skulle ha rätt att ta ut en avgift för oamorterade anskaffningskostnader. Exempel på anskaffningskostnader är provision till försäkringsförmedlare eller ersättning till försäkringsföretagets egen säljkår. Utöver att flyttavgifterna skulle ligga kvar på höga nivåer finns det ett annat uppenbart problem med denna modell enligt Konkurrensverket: Om företagen vet att de kan få igen oamorterade anskaffningskostnader från avflyttande kunder, kan de istället driva upp anskaffningskostnaderna för nya kunder.

Initialt föreslog finansmarknadsminister Per Bolund att rätten till avgiftsuttag – för anskaffningskostnader – skulle begränsas till fem år efter det att försäkringsavtalet ingicks men i propositionen föreslog man istället tio år. Sverigedemokraterna ansåg att fem år skulle vara en mer rimlig tidsbegränsning, som dessutom vore mer i enlighet med Konkurrensverkets egen rekommendation. Avslutningsvis såg vi heller ingen anledning till att den fria flytträtten skulle tidsbegränsas till att enbart gälla försäkringar tecknade efter 1 juli 2007.

Den 13 november 2019 riktade riksdagen ett tillkännagivande till regeringen med anledning av propositionen. Tillkännagivandet innebar att regeringen bör återkomma skyndsamt till riksdagen med ett lagförslag där:

1. Flyttavgifterna kraftigt begränsas.
2. Ett avgiftstak införs.
3. Försäkringar tecknade före 1 juli 2007 omfattas.
4. Ett fribelopp införs.

Med anledning av att regeringen uttalat sig om tillkännagivanden i termer av riksdagens ”viljeyttringar”, ställde Sverigedemokraterna en skriftlig fråga till finansmarknadsministern om när lagstiftningsarbetet kommer initieras. Den 17 december 2019 svarade finansmarknadsministern att regeringen avser att återkomma med en proposition så snart som möjligt.

I skrivande stund i september 2020 väntar riksdagen fortfarande på att regeringen ska återkomma med ett lagförslag på punkten 3 i enlighet med tillkännagivandet. Med anledning av pandemin är emellertid en fördröjning av arbetet godtagbar. Samtidigt

förefaller det befogat att bevaka frågan extra noggrant, med hänsyn till regeringens tidigare positionsförflyttningar i ärendet och förhållningssättet till tillkännagivanden.

Synliggör likviditetsriskerna på företagsobligationsmarknaden

Under året har vi fått se stora fall på världens börser i samband med covid-19-pandemin. Ungefär samtidigt som pandemin kulminerade i mars månad frös den svenska kreditmarknaden och företagsobligationsfonder tvingades tillfälligt att stänga för uttag. Orsaken stavades bristfällig likviditet: På grund av de kraftiga börsfallen försökte många avyttra sina innehav samtidigt, på en marknad som till stor del saknade köpare och därför inte kunde prissätta tillgångarna. Småsparare fick problem med att likvidera sina positioner och företagen kunde inte finansiera sig genom att emittera nya obligationer. Riskerna på obligationsmarknaden hade underskattats och i förlängningen skulle en dåligt fungerande kreditmarknad även utgöra en risk för den finansiella stabiliteten eftersom företagen i högre grad blir beroende av bankfinansiering.

Ur ett internationellt perspektiv var den svenska situationen närmast unik, även om likviditetsriskerna varit kända sedan tidigare. Senast kreditmarknaden upplevde utbredda uttagsstopp var i samband med brexit (2016) och finanskrisen (2008). Internationella valutafonden (IMF) har varnat för och påtalat dessa risker och sagt att man vill se reformer för en förbättrad likviditet på kreditmarknaden. Såväl Riksbanken som Finansinspektionen har adresserat problemet och Finansinspektionen har initierat en diskussion med branschorganisationer och myndigheter om en möjlig handlingsplan.

Ökad transparens

Grundproblemet på kreditmarknaden är att transparensen är begränsad eftersom handeln med företagsobligationer ofta sker utanför reglerade handelsplatser, så kallad OTC-handel (over the counter). Insynen är bristfällig och information om handelsvolym och priser är svåråtkomlig. Vid en internationell utblick finns det dock exempel där man offentliggör uppgifter om volym, pris och part bara minuter efter att en transaktion genomförts. Med denna information kan man vidare sammanställa aggregerade data om obligationsomsättningen. I USA har man på så vis ökat insynen och underlättat för investerare att bedöma likviditeten i obligationsinnehaven, genom systemet Trace. Ett moderniserat system för ökad digital transparens likt det amerikanska bör införas även i Sverige.

Förbättrad likviditet

En del av likviditetsrisken utgörs av portföljens underliggande tillgångar och hur enkelt dessa kan avyttras. Likviditetsrisken värderas emellertid inte i fondens riskklassindikator och kan därför vid ett investeringsbeslut framstå som en trivialitet för småspararkollektivet. Den utgör icke desto mindre en risk som många inte kalkylerat med.

Regelverket för fonder bygger till största delen på EU:s UCITS-direktiv vars huvudsyfte är att skapa ett jämlikt regelverk i hela EU för att stärka konkurrensen och

samtidigt säkra ett effektivt skydd för investerarna. Jämfört med de likviditetskrav som ställs på amerikanska fonder är dock kraven i UCITS-regelverket relativt svaga. Den amerikanska tillsynsmyndigheten för värdepappershandel (SEC) har ett likviditetskrav med ett tak (15 %) för hur stor andel av fondens innehav som får bestå av illikvida tillgångar. Den övre gränsen är till för att minska risken för ett uttagsstopp likt det vi såg på den svenska fondmarknaden i mitten av mars. En undersökning (MSCI 2019) visade att europeiska UCITS-fonder i flera fall överskred likviditetskravet som deras amerikanska motsvarigheter begränsas av.

För det svenska småspararkollektivet är det här naturligtvis ett problem eftersom offentliga nyckeltal om illikvida tillgångar är svåra att hitta. Snarare finns exempel på fonder som marknadsförts som ett säkert och likvid placeringsalternativ men i realiteten ägt en hög andel high yield-obligationer. Därför bör likviditetsrisken i form av andelen illikvida tillgångar uttryckligen och öppet anges i exempelvis fondfaktablad. Vidare bör Sverige på EU-nivå verka för en översyn av UCITS-regelverket, med tyngdpunkt på frågeställningen om en utvärdering av ett tak för illikvida tillgångar.

Avskaffa det skärpta amorteringskravet

Sverigedemokraterna vill se en långsiktigt hållbar bostadspolitik och en sund amorteringskultur med genomtänkta kreditrestriktioner. En målsättning för oss är att alla som vill ska kunna äga sitt hem. För att underlätta det vill vi se en tydlig och förutsägbar bostadspolitik som inte begränsar människors möjlighet till bostadsägande i onödan. En grundförutsättning för stabilitet är att långtgående förändringar av bostadsmarknadens funktionssätt och makrotillsynsåtgärder föregås av en noggrann analys.

Den 1 mars 2018 infördes det andra amorteringskravet av Finansinspektionen. Det innebär att bolåntagare som tar nya lån som överstiger 4,5 gånger bruttoårsinkomsten måste amortera 1 procentenhet extra per år – utöver amorteringstakten på 1–2 procent som första amorteringskravet föreskriver. Utöver det finns ett bolånetak som innebär att låntagare får låna maximalt 85 % av bostadens marknadsvärde och en ”kvar att leva på”-kalkyl som bankerna använder för att uppskatta hushållens betalningsförmåga. Kreditgivningen i Sverige var således tydligt reglerad och styrd redan innan det andra amorteringskravet infördes.

Finansinspektionen utövar tillsyn över kreditgivningen och stresstestar såväl banker som hushåll regelbundet i scenarier där man ökar arbetslösheten och höjer räntorna. Myndighetens återkommande slutsats i bolånerapporterna är att hushållen har en bra motståndskraft mot prisfall, räntehöjningar och inkomstbortfall (Den svenska bolåne-marknaden 2020). Detta är en trend som varit uppåtgående sedan 2013 – alltså innan amorteringskravets införande. De välkapitaliserade svenska bankerna står sig också väl i stresstesterna och bedöms kunna stå emot kreditförluster.

Vidare är den fördelningspolitiska profilen av det andra amorteringskravet av intresse i sammanhanget, eftersom det drabbar unga vuxna och ensamstående i högre utsträckning än andra grupper. Hushåll med god betalningsförmåga men med ett lågt startkapital, exempelvis ett nyexaminerat par från universitetet, träffas av det andra amorteringskravet trots att de skulle klara bolånetaket och grundamorteringar. Många tvingas då istället ut på en osäker andrahandsmarknad, alternativt tacka nej till

jobberbjudanden i storstadsregionerna. Ytterst innebär det att städer och regioner kommer lida stora samhällsekonomiska förluster när företag nu får allt svårare att rekrytera rätt kompetens och bostadsbyggandet bromsar in. Försvaret av det andra amorteringskravet vilar således på en svag grund.

Som ett socialkonservativt parti är det viktigt att värna försiktighetsprincipen för Sverigedemokraterna och då i synnerhet inom ekonomisk politik. Av den anledningen vill vi utvärdera effekterna och måluppfyllelsen av det första amorteringskravet innan fler permanenta restriktioner kommer på plats. Sverigedemokraterna vill därför avskaffa det andra amorteringskravet tills det konstaterats vara utformat på ett ändamålsenligt sätt.

Förstärkt integritetsskydd vid kreditupplysning

De allra flesta människor har ansökt eller kommer någon gång att ansöka om ett lånelöfte i syfte att finansiera ett bostadsköp. I samband med det tas kreditupplysningar på den som gör anspråk på lånet. Kreditupplysningar begärs av olika anledningar och innehåller olika mycket information beroende på vem som begär dem och varför. Generellt innehåller en kreditupplysning uppgifter om inkomster, lån, krediter, betalningsanmärkningar och tidigare kreditupplysningar.

Den sparade ansöknings- och kredithistoriken utgör en balansgång mellan en fungerande kreditmarknad med riskminimering å ena sidan och konsumentens möjlighet att sluta kreditavtal å andra sidan. Om man ansöker om lån hos flera banker, t.ex. i syfte att få ner räntan, så registreras lika många kreditupplysningar. Den presumtiva fordringsägaren kan tolka detta som att man planerar att ta flera olika lån oavsett om de kvitteras ut eller inte, vilket i sin tur sänker kreditvärdigheten hos den som ansöker om lånet. Systemet är naturligtvis legitimt i sig för att bankerna ska kunna göra välavvägda riskbedömningar. Det man dock kan ifrågasätta är hur länge omfrågeuppgifter ska lagras.

Det är i synnerhet relevant vid bolåneansökningar och omförhandlingar av befintligt bolån, där konsumenter å ena sidan rekommenderas att söka lån hos olika banker, i syfte att få den lägsta räntan, men å andra sidan får försämrade kreditbetyg som ett resultat av att samtliga banker tar ut separata kreditupplysningar.

2010 ändrade den dåvarande alliansregeringen kreditupplysningslagen och sänkte gallringstiden från tre till ett år. Detta faktum ger stöd åt argumentet att flera nya omfrågeuppgifter belastar kreditvärdigheten mer än flera som är spridda över tid. Om det är ett riskbeteende lagstiftaren vill fånga upp med denna lag så är det utkvitterade låneansökningar med hög frekvens som man måste komma åt.

Därför bör mer transparenta informationsflöden möjliggöras så kreditgivare ser hur många låneerbjudanden som individen accepterat och refuserat, vilket idag inte är möjligt inom en period på 1 ½ månad. Situationen är problematisk och direkt konkurrenshämmande eftersom det drabbar bostadssökande som tvingas vänta i ett år för att anmärkningen om en kreditupplysning ska tas bort.

Det är dags att modernisera dagens regelverk så att det inte utesluter individer med en sund privatekonomisk ställning. Genom att konsumenterna får större flexibilitet att jämföra bankernas erbjudanden, utan att riskera sänkt kreditvärdighet, skulle också konkurrenssituationen förbättras.

Därför bör regeringen utreda huruvida omfrågeuppgifter enligt kreditupplysningslagen om privatpersoner ska gallras efter en kortare tidsperiod än tolv månader.

Reformera systemet med ränteskillnadsersättningen

Hushållens skulder har de senaste åren stigit snabbare än både bnp och inkomster och Sverige har nu en av de högsta privata skuldsättningarna per capita i Europa (Statistiska centralbyrån 2020). Den svenska skuldsättningen har uppmärksammats av internationella aktörer som IMF och fått Finansinspektionen att vidta flera makrotillsyns-åtgärder för att stävja kredittillväxten. Eftersom skuldsättningen främst drivits av bostadspriserna har bolånetak och amorteringskrav införts.

Bostadsköpen finansieras ofta via ett fast och rörligt bolån och återbetalas tillsammans med ränta efter en amorteringsplan. Vissa hushåll har dock möjligheten att förtidsinlösa lån och det måste ur samhällets synvinkel – mot bakgrund av skuldsättningen – anses som positivt. Det kan handla om familjeskäl, förmånligare villkor hos en annan bank eller att hushållet helt enkelt fått en förändrad privatekonomisk situation som möjliggör en förtida återbetalning av lån. Oavsett anledning kan man enligt konsumentkreditlagen bli skyldig att betala en ränteskillnadsersättning till banken om lånet löses i förtid, på grund av bankens presumtiva ränteförlust. Förutsättningen som måste vara uppfylld för att konsumenten ska bli betalningsskyldig är att räntan vid inlösentillfället är lägre än avtalad ränta i det bundna lånet, dvs om räntorna har fallit sedan ingånget avtal. Man betalar alltså en riskpremie trots att bankens kreditrisk elimineras genom att lånet löses i förtid. Dessutom är reglerna asymmetriska: Om räntorna stigit och det är lönsamt för banken att ta emot ditt amorterade kapital för vidareutlåning mot en högre ränta kommer låntagaren inte att erhålla någon ersättning, samtidigt som man blir betalningsskyldig om räntorna fallit.

Inför bostadsköp är det därtill vanligt att hushållen ges rådet av banken att binda en del av lånet för att minska hushållets ränterisk, samtidigt som bankerna inte direkt marknadsför de komplexa och ofördelaktiga reglerna kring ränteskillnadsersättningen. Många, däribland unga förstagångsköpare, kan därför inte fatta ett välinformerat beslut eftersom man befinner sig i ett informationsunderläge då förpliktelse mot banken – vid fast ränta – inte framgår på ett ändamålsenligt sätt.

Denna problembild lade grunden till att riksdagen 2014 beslutade om ändrade regler i konsumentkreditlagen. I ett remissvar angående ändringen av regelverket till Finansinspektionen framförde emellertid Finansbolagens Förening följande: ”Det är tveksamt om den föreslagna metoden leder till den transparens som krävs för att en konsument på ett enkelt, tillförlitligt och effektivt sätt ska kunna göra en beräkning eller kontrollera kreditgivarens beräkning av ränteskillnadsersättningen.” Samma principproblem med bristfällig transparens mot konsumenter har funnits på finansmarknadsområdet där man åstadkommit en lösning med det så kallade Normanbeloppet, som visar fondernas faktiska avgifter uttryckt i kronor. Det finns inga uppenbara skäl till att en liknande modell skulle vara omöjlig med ränteskillnadsersättningen vid tecknande av bolån.

Inte heller i andra länder verkar det omöjligt att upprätthålla konsumentskyddet på ett mer rimligt sätt. I USA och Kanada har exempelvis låntagaren rätt att amortera 20 procent av lånet per år, utan att betala ränteskillnadsersättning, vilket betyder att lånet

kan återbetalas på fem år. I England och Australien ligger gränsen istället på 10 procent per år. I Tyskland behöver man inte betala ränteskillnadsersättning förutsatt att lånet återbetalas i samband med en bostadsförsäljning och att det gått minst tio år sedan lånet togs. Om dessa förutsättningar inte uppfylls begränsas dock ränteskillnadsersättningen till att enbart motsvara självkostnaden, dvs banken får inte göra ett vinstpålägg. I Frankrike finns en regel om att ränteskillnadsersättningen får motsvara högst 3 procent av det kvarvarande lånebeloppet. I Danmark har man krav på att låntagaren måste förvarna minst två månader innan vid förtida inlösen och i Norge begränsas ränteskillnadsersättningen till högre belopp. Dessutom är reglerna symmetriska i Norge, vilket betyder att låntagaren har motsvarande rätt att få kompensation av banken – ifall räntan stigit. Slutsatsen är därför att Sverige avviker från den internationella standarden på såväl nordisk som europeisk och global nivå.

Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv skapar ränteskillnadsersättningen idag en skev incitamentsstruktur, försämrad konkurrens och helt onödiga inlåsnings effekter. De som amorterar av sin skuld i förtid straffas genom en hög avgift och möter höga transaktionskostnader om man vill byta bostad eller bank. Bostadsmarknadens funktionssätt försämras eftersom artificiella barriärer för rörligheten försvårar ett effektivt utnyttjande av bostadsbeståndet. Trögrörligheten brukar adresseras som ett av de största problemen idag på den svenska bostadsmarknaden, varför ränteskillnadsersättningen borde vara en lågt hängande frukt att plocka oavsett styrkan i effektens faktiska dignitet. Vidare finns det också tungt vägande bevekelsegrunder ur konkurrenshänseende eftersom transaktionskostnader skapar inlåsnings effekter mellan aktörer och ökar risken för felprisättning. Slutligen utgör hinder för amortering risker – stora eller små – för den finansiella stabiliteten, särskilt i ett land med hög privat skuldsättning. En sund amorteringskultur borde därför uppmuntras av lagstiftaren och hinder för en sådan undanröjas.

En i sammanhanget viktig aspekt att ta hänsyn till är att en inskränkning av ränteskillnadsersättningen, allt annat lika, kommer minska bankernas räntenetto och pressa marginalerna. I teorin blir det således ett nollsummespel där banken kompenserar sig själv genom en motsvarande räntehöjning och konsumenten får bära kostnaden i slutändan ändå. Det är dock en sanning med modifikation eftersom det förutsätter att de traditionella bankerna aktivt vill minska sin egen kundbas. Bolånemarginalerna är höga redan idag och en räntehöjning med hänvisning till ändrade regler om ränteskillnadsersättningen skulle sannolikt inte tas emot positivt av vare sig allmänheten eller kunderna. Hos de traditionella bankerna accepterar kunderna redan i många fall en lägre inlåningsränta relativt vad man kan få hos nischbanker, varför en högre utlåningsränta skulle göra det svårare att behålla befintlig kundbas. Med en växande fintechsektor och flera nya utmanare på marknaden ligger det således i bankernas intresse att erbjuda marknadsmässiga villkor.

Utgångspunkter för en utredning

Möjliggör ökad amorteringstakt

Likt andra länder bör det även i Sverige finnas möjlighet att öka amorteringstakten och amorteringsbeloppet, utan att behöva betala ränteskillnadsersättning.

Ökad transparens

Avgift för ränteskillnadsersättning vid olika nivåer av låneskuld bör med tydlighet framgå i kronor och ören vid tecknande av bostadslån.

Generell rätt till byte av säkerhet vid flytt

Inför en generell rättighet för låntagaren att byta säkerhet vid bostadsflytt, om den nya säkerhetens värde (bostaden) är i paritet med den gamla säkerheten som ställts som garanti för lånet.

Symmetrikrav

Låntagaren bör ha rätt till ersättning vid förtida återbetalning av lån om räntorna gått upp, på ett motsvarande sätt som banken har när räntorna gått ner. Premissen för denna åtgärd är att systemet som sådant för ränteskillnadsersättning finns kvar.

Oscar Sjöstedt (SD)

Dennis Dioukarev (SD)

Charlotte Quensel (SD)

Alexander Christiansson (SD)